

Praha, 30. října 1952

Milý Bedřichu,

(...)

Konečně musím říci ještě něco o „domově“. Zdá se, že pod tímto termínem nerozumíme totéž. Zřejmě proti mé formulaci míříš, když říkáš: nikoli odbourávání všech definitivností, nýbrž od nepravého domova k pravému. Žes postavil protiklad takto, dává tušit, že v domově mají nějaké definitivnosti jakési právoplatné místo. Bylo by ovšem třeba, abys vyjádřil věc zevrubněji. Zatím jsi napsal: domov je jistota, je loyálita, porozumění, teplo, vřelost. Myslíš, že to jsou ty definitivnosti? Myslíš, že se jednou ustaví jistota a loyálnost a od té doby už jsou? Cožpak nepatří k samé podstatě jistoty, že se musí stále „jistit“, ujišťovat, posilovat, protože to je jistota něčeho, co nesetrvává v neměnnosti, co se nikoliv jednou pro vždy stále, ale co může být, ale může také nebýt, i když to dříve bylo, majíc charakter věčného hic et nunc (paradoxní formulace)? Což nepatří k povaze loyálnosti, že se musí neustále obnovovat? Vyslovili někteří výborní mužové, že národnost (příslušnost k národu) je každodenní plebiscit. Jak by tomu nebylo tím spíš v rodině, v domově! Má-li být rodina vskutku silou a posilou, musí být něčím víc než stabilní základnou, než doupětem, kde je možno se skrýt a přespát, zaspát nečas. Rodina musí posilovat ne vůbec a vždy stejně, trvale, stereotypně, tj. tak, že je možnost se na ni pro každý případ spolehnout, je-li nouze. Rodina musí být skrytou pružinou všech akcí svých členů, musí posílat své členy do bojů a pak nikoli čekat, až se unaveni vrátí, nýbrž jít za nimi a s nimi, posílit je v samotném boji pohledem a přiložením ruky, vzburcovat k poslednímu vypětí sil, znovu poslat do nejprudšího boje, zapřísahat, aby boje nezdával, aby raději život obětoval, aby poslední síly daroval; a pak, když boj dočasně utuchne, když se znavený bojovník uloží k odpočinku a k spánku, tu rodina bdí a za něho promýšlí plán zítřejších bitev, hledá nová a silnější i mocnější slova povzbuzení, připravuje vše na zítřek a pro budoucnost. To je úkol rodiny. Nevím, jak se mi podařilo věc vystihnout. Vypadá to dost křečovitě, příliš heroistně; budu muset hledat po druhé slova uváženější. Ale vždyť je jasné: proč hledat porozumění doma? Vždyť to je jaksí vedle; doma buď porozumění i tak jest, a pak je samozřejmé, není nutno je hledat, žádat, není nutno o ně bojovat (rozumí se se strany toho, komu má být porozuměno, kde má najít porozumění); anebo tam není, a pak nemá cenu je vyhledávat, o ně prosit, nýbrž naopak je třeba hodit rodinu přes palubu, což ovšem nemyslím jen ve vulgárním smyslu, nýbrž i hluboce: nestarat se o ni v této věci. To ostatně – asi po špatných zkušenostech – doporučovali největší mužové dějin: Sokrates posílá před smrtí ženu pryč a zůstává jen s přáteli, Platon rodinu asi vůbec neuznává, stoikové neříkají: umřela mi žena, ale: byla vrácena, středověk dospěl k přesvědčení, že rodina je duchovnímu poslání na újmu, Kant žil samotářsky, Schopenhauer ženami pohrdal, Nietzsche prohlásil, že sestra může filosofovi docela dobře nahradit ženu; a ovšem, nemám-li zůstat jen u filosofů, mohu jmenovat Ježíše, Pavla. Nemám za to, že je to jediné možné řešení, ale je to jistě lepší, než se vláčet s rodinou a domovem při zemi, bez schopnosti vzlétnout k oblakům. A vzlétnout je ovšem možné jen tam, kde i rodina letí. Neletí-li, proč se k ní vracet? Ptáš se, co si počne člověk, natož člověk prostý, bez domova. Člověk jistě potřebuje domov, potřebuje být někde rád a šťasten. Ale co když bude mezi soudruhy při práci či v boji či mezi přáteli atd. více „doma“ než doma, v domově, v rodině? Rodina byla dobrá, dokud venku byl vlčinec; ale co až nebude? Co až dítě směle sáhne do díry baziliškovy? Co až bude vlk s beránkem

a pacholátko je povede? Kde bude potom rodina? Ježíš řekl: nebude rodiny, tam se nebudou ženiti ani vdávati. Je to pravda i sociálně, nejen eschatologicky? Co až z domácností bude vytvořeno odvětví průmyslové? Bude se ještě krýt domov s rodinou? Jistěže láska, náchylnost a přátelství znají a vždycky budou znát lidi bližší a vzdálenější. Bude však vždycky žena tím nejbližším člověkem? Jistě ne automaticky a samozřejmě; dnes ještě nemá ani tak silnou konkurenci, a už mnohdy není tím nejbližším. (Což platí ovšem i obráceně: ani muž nemá dosud silnou konkurenci, a už ustupuje ze slávy.) Není, myslím, žádné vnější opory a záruky, že rodina vskutku zůstane domovem po výtce. Byly doby, kdy tu byla hospodářská záruka; to už dlouho nepotrvá. Přejde chvíle, kdy bude rodina muset podstoupit tvrdý a nesnadný boj o svou existenci, o své oprávnění a o svůj smysl. Není předem rozhodnuto, zda uspěje. A tu myslím, že vskutku nebude jiné cesty a jiné taktiky, než že se stane zvláště účinným typem akční jednotky; bude muset vítězit ne silou, množstvím, nýbrž kvalitou. Rodina se bude muset stát onou školou lidskosti, kterou nenahradí žádná masová instituce. Nebude-li to umět, zahyne a ztroskotá. To ovšem s sebou nese i nezbytnost, aby se rodina rozrostla: na nový úkol už nestačí společenství dvou dospělých a několika dětí. Rod opět bude funkční, i když s počátku ve velmi omezeném rozsahu. (Je také otázka, nebude-li mít budoucnost spíše nějaká Wahlverwandschaft než přírodní Verwandschaft.)

(...)

Tak buď zdrav!

Tvůj L.